

Pep Coll, a sang freda

Carles Montpart Tura

*La concessió enguany del Premi de la Crítica Catalana i del Premi Joan Creixells a la novel·la de Pep Coll *Dos taüts negres i dos de blancs*, aquest darrer atorgat per l'Ateneu Barcelonès a la millor obra de narrativa en català publicada durant l'any anterior, és un bon motiu per repassar breument l'obra d'aquest escriptor i acarar-la amb algunes altres novel·les amb les quals manté més d'un paral·lelisme.*

Professor i escriptor

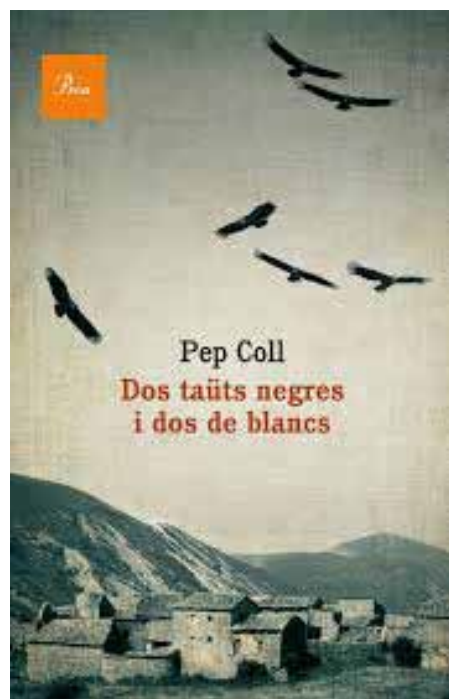
Pep Coll (Pessonada, Pallars Jussà, 1949) és el segon de quatre germans d'una família humil de pagesos (ell mateix ha dit que quan va néixer, a casa seva, només hi havia un llibre, el de família). Va cursar els estudis bàsics d'Humanitats al Seminari de la Seu d'Urgell i va seguir la seva formació superior a la Universitat de Barcelona, on es va llicenciar en Filosofia i Lletres. Els seus inicis com a professor tenen lloc en una escola de la Poble de Segur i, un cop aprovades les oposicions, segueixen com a professor de Llengua i Literatura Catalanes a l'Institut Màrius Torres de Lleida entre els anys 1980 i 2010.

Al llarg de tots aquests anys, Pep Coll ha compaginat la docència amb la pràctica cada cop més professionalitzada de l'escriptura i amb la col·laboració assídua a diversos mitjans de comunicació, com ara els diaris *Segre*, *El Periódico* i la revista *Descobrir Catalunya*. A més, Coll és un gran amant de l'excursionisme i de la muntanya i un bon coneixedor i divulgador de la cultura popular del Pirineu, geografia que constitueix el marc central de gairebé tota la seva obra literària. És també un estudiós del dialecte pallarès i actualment presideix el Centre d'Estudis del Pallars.

Una extensa obra literària

L'obra literària de Pep Coll és en aquests moments força extensa i comprèn deu novel·les, diversos reculls de narracions i de llegendes, obres infantils i juvenils, teatre —inèdit però representat a diversos pobles del Pirineu— i prosa assagística.

Pel que fa a la novel·la, Coll va encetar la seva trajectòria amb *La mula vella* (1989), obra en què, a través de la història d'una mula nascuda en un poblet del Pallars, l'autor ens dona testimoni de la

Pep Coll

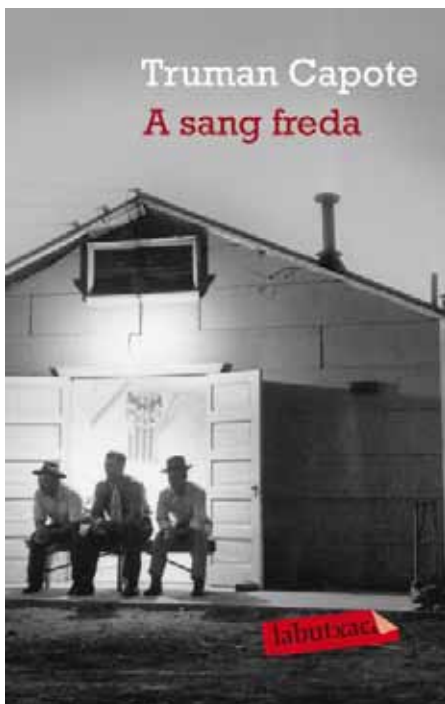
gran quantitat de transformacions històriques, socials i econòmiques que ha sofert el Pirineu en les últimes dècades. La mula, un cop marginada per l'arribada de la mecanització, emprendre un viatge a l'Himàlaia en busca de les seves arrels. Emmarcades sempre en aquesta evolució històrica del paisatge i de la societat que tan bé coneix l'autor, després van venir *El pont de Mahoma* (1995), *El segle de la llum* (1997), potser la primera novel·la realment ambiciosa de l'autor, qualificada en el seu moment com "la gran novel·la del Pirineu català", *L'abominable crim de l'Alsina Graells* (1999) —una de les seves obres més llegides—, *Per les valls on es pon el sol* (2002), *Els arbres amics* (2004), *El salvatge dels Pirineus* (Premi Sant Joan 2005), *Les senyorettes de Lourdes* (2008), obra que va obtenir el Premi Sant Jordi 2007 i on Coll converteix en novel·la la vida de la visionària Bernardette Soubirous, *Nius* (2011) i *Dos taüts negres i dos de blancs* (2013).

Pel que fa a la narrativa breu, destaquen els reculls *Totes les dones es diuen Maria* (1989), *L'edat de les pedres* (1990) i els reculls de llegendes *Quan Judes era fadrí i sa mare festejava* (1986), el seu primer llibre, i *Muntanyes maleïdes* (1993). Com hem dit, Pep Coll també és autor d'un bon nombre de novel·les adreçades al públic infantil i juvenil, entre les quals sobresurten *El secret de la moixertera* (1988), *Què farem, què direm?* (Premi Gran Angular 1991), *Muntanyes mig-maleïdes* (1994) i *Retorn a les Muntanyes Maleïdes* (2010). En totes elles Pep Coll, conscient de la colonització que pateix l'imaginari infantil, recrea i actualitza per al públic

actual diversos mites i llegendes tradicionals del Pirineu. Quant a l'assaig, i fruit de l'interès de l'autor per la història, la geografia i la llengua del Pirineu, són també obres seves, *El parlar del Pallars* (1991), *Viatge al Pirineu fantàstic* (1996), *Guia dels indrets mítics i llegendaris del Pallars Sobirà* (2010) i *Guia dels indrets mítics i llegendaris de la Ribagorça Romànica* (2012).

La matança dels masovers a Carreu

Pep Coll ha explicat en diverses entrevistes que, de petit, a Personada, havia sentit parlar de l'assassinat de tota una família en un mas proper. Era un tema que sorgia de tant en tant en les converses dels grans, però que tenia alguna cosa de tabú, de fet silenciàt. Passat el temps, i després de tres anys dedicats a documentar-se, l'autor pirinenc ha reconstruït de forma novel·lada els fets que van ocórrer l'any 1943 i que van acabar amb la

Truman Capote

cruel mort de tota una família —un matrimoni i les seves dues filles— en una masoveria de la vall de Carreu, al Pallars Jussà. L'obra, *Dos taüts negres i dos de blancs* (Proa, A Tot Vent, 596, 2013), ha estat molt ben rebuda tant pel públic com per la crítica i ja es considera una de les millors obres de l'autor.

Pep Coll, que va poder comprovar que el sumari dels dos encausats pels crims va desaparèixer, i que la premsa de l'època a penes es va fer ressò del fet —en l'Espanya franquista dels primers anys de la postguerra la censura no permetia que es publicuessin fets que posessin en dubte el clima de "pau" aconseguit pel règim— va poder localitzar alguns documents sobre el cas a l'Audiència de Lleida i, sobretot, va comptar amb el testimoni oral d'alguns avis de la zona que el van ajudar a reconstruir la història. El resultat és un magnífic llibre, organitzat en dinou capítols que tenen cadascun com a protagonista un personatge relacionat amb els fets. Des dels antics amos de les masoveries a la família assassinada, passant pels propis assassins —als quals l'autor ha canviat els noms— els diversos jutges i advocats i alguns amics i veïns. A través d'aquests retrats, Pep Coll ens ofereix una panoràmica molt acurada i d'una gran penetració psicològica de la vida a la muntanya als anys quaranta i de les enveges i rivalitats que sovint s'hi poden acumular. Enveges que, en aquest cas, i motivades com és força habitual pels límits o l'ús de les terres, van desembocar en un crim múltiple que finalment va quedar impune. L'obra, doncs, parteix de fets reals, però, com el mateix autor explica al final del llibre, estem davant d'una

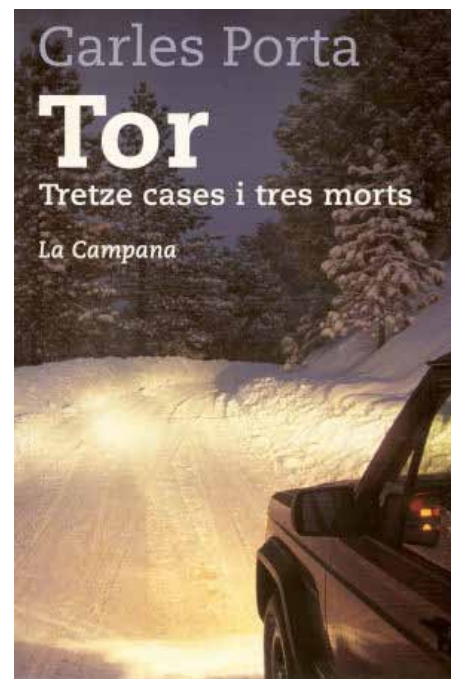
recreació novel·lada que inclou la seva dosi d'invenció, que va des de la recreació dels diàlegs i de les situacions fins a la invenció d'algun personatge (l'aviador anglès, el secretari Ordóñez o el trastocat del pavelló psiquiàtric) o l'allargament de la biografia d'un dels testimonis.

Altres assassinats, altres àmbits

La lectura del llibre de Pep Coll ens pot portar, com quan agafem cireres d'un cistell, que unes fan seguir les altres, a la recuperació d'alguns llibres que en certa manera s'hi relacionen. En primer lloc, perquè el mateix autor l'esmenta en el capítol introductori de *Dos taüts negres i dos de blancs*, a la novel·la, a hores d'ara ja clàssica, de Truman Capote (Nova Orleans, 1924 – Los Angeles, 1984) *A sang freda*, publicada originalment en anglès l'any 1965 i que nosaltres podem llegir en la magnífica traducció que en va fer Avel·lí Artís-Gener, Tísner, (Proa, 1966).

Aquesta obra, que va inaugurar el que el mateix Capote va anomenar "novel·la de no-ficció" —i que, curiosament, va ser parcialment escrita a Platja d'Aro i Palamós, circumstància que recrea Màrius Carol a *L'home dels pijames de seda* (Premi

Prudenci Bertrana 2009)— narra amb un detallisme extrem les circumstàncies que van envoltar el crim monstruós d'una pacífica família de Holcomb, Kansas —els pares, Herbert Clutter i Bonnie, la filla, Nancy, de 16 anys i el fill, Kenyon, de 15— comès per dos joves psicòpates, Dick Hickock i Perry Smith, convictes en llibertat provisional. Al límit de la morbositat, Capote reconstrueix fins al més mínim detall la vida dels dos joves des de la seva infantesa fins a l'acompliment de la pena a la qual són condemnats. El llibre, en aquest cas, també constitueix una profunda reflexió sobre els motius que poden fer actuar les persones de forma tan cruel i sobre la utilitat o no de l'aplicació de la pena de mort. Es tracta d'una magnífica novel·la que, tot i la minuciositat descriptiva que l'autor dedica a tots els fets, es llegeix amb autèntica fruïció. Malgrat la semblança amb el cas que reconstrueix Pep Coll —una família de quatre membres assassinada i dos assassins—, hi ha força diferències entre les dues obres, com per exemple el desenvolupament del procés judicial, la condemna aplicada als assassins i la difusió mediàtica dels crims. En el cas relatat per l'autor pirinenc, els encausats van ser alliberats després d'un judici amb moltes llacunes i, com hem dit abans, la seva repercussió va

quedar limitada als veïns dels pobles més propers.

Els crims de la muntanya de Tor

Un altre llibre que podem relacionar amb la novel·la de Pep Coll és *Tor. Tretze cases i tres morts* (La Campana, 2005), del periodista i reporter de televisió Carles Porta (Vila-sana, Pla d'Urgell, 1963). En aquest cas es tracta de la crònica novel·lada dels quatre mesos que el periodista va dedicar a elaborar el reportatge "Tor, la muntanya maleïda", emès el 20 d'abril de 1997 en el programa Trenta Minuts de TV3.

El llibre, fruit de vuit anys d'investigació, intenta fer llum respecte de diversos crims que van tenir lloc al poble de Tor, tocant a Andorra, i que mai no han quedat aclarits. Especialment s'investiga la mort de Josep Montaner, *Sansa*, l'any 1995, un dels cacics copropietari de la muntanya de Tor i que feia cinc

www.electracaldense.com

Pl. Catalunya, 6
08140 Caldes de Montbui
Tels: 938 650 133
938 650 585
900 181 776

Carles Porta

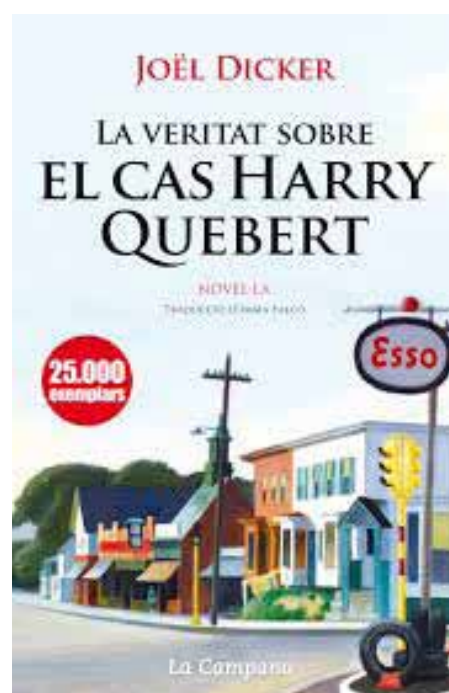
mesos que havia estat declarat amo únic de la muntanya. *Sansa* va ser trobat apallissat, escanyat i mort amb el crani esberlat a cops de bastó. Es parteix, doncs, d'uns fets reals que Carles Porta narra en un text que esdevé una barreja de reportatge i novel·la. La referència altre cop a *A sang freda* és inevitable. En la meua opinió, però, tot i reconeixent que el llibre és molt interessant i que està escrit en un estil periodístic molt viu que fa que es llegeixi amb avides, es tracta d'una novel·la que no té la qualitat literària de les obres de Pep Coll i Truman Capote. Al seu favor, en canvi, hi ha el fet de l'extrem verisme de la reconstrucció dels diàlegs, ja que l'autor va poder entrevistar els mateixos protagonistes dels fets, i que nosaltres, els lectors, podem veure les cares i sentir les veus de la majoria dels personatges implicats en el litigi muntanyenc amb el visionat del reportatge televisiu (<http://www.tv3.cat/30minuts/reportatges/1110/Tor-la-muntanya-maleida>). Mentre esperem si de la novel·la de Pep Coll se'n fa una versió cinematogràfica, sí que, pel que fa a *A sang freda*, és interessant veure'n la notable adaptació al cinema que Richard Brooks en fa ver l'any 1967, protagonitzada per Robert Blake, Scott Wilson i John Forsythe i amb música de Quincy Jones.

Joël Dicker

I un altre assassinat, encara

Tot i que es tracta d'una novel·la força diferent a les comentades fins ara, m'agradaria cloure aquest article fent una breu referència a *La veritat sobre el cas Harry Quebert* (La Campana, 2013) del jove escriptor suís Joël Dicker (Ginebra, 1985), una obra que ha obtingut el favor del públic (750.000 lectors en francès i en curs de traducció a 33 idiomes) i de la crítica (Gran Premi de Novel·la de l'Acadèmia Francesa, Premi Goncourt dels Instituts i Premi de la revista *Lire*) i que un cop més demostra el bon nas editorial del segell editorial d'Isabel Martí.

El llibre, de gairebé set-centes pàgines i amb una estructura narrativa molt ben treballada, es llegeix amb molt d'interès perquè l'autor sap dosificar intel·ligentment la informació i crear una autèntica sensació d'intriga en el lector. Marcus Goldman, un jove i famós escriptor americà que no aconsegueix escriure la seva segona novel·la, rep la notícia que el seu antic professor a la universitat, Harry Quebert, és acusat d'haver assassinat, fa molt de temps, Nola Kellergan, una noia de 15 anys amb qui havia mantingut una secreta relació amorosa. Marcus decideix investigar els fets i ens relata amb un gran detallisme què va passar aquell estiu de 1975 a Nou Hampshire. A través de continus salts temporals, el lector es veurà arrossegat endavant i endarrere per tal de treure l'entrellat d'aquest cas d'assassinat, al mateix temps que s'endinsa en el coneixement de la vida de Marcus i Harry i de la particularitat de la seva relació d'amistat. La novel·la, que en el fons és la crònica de l'escriptura de la segona novel·la de Marcus, *El cas Harry Quebert* —estem, per

tant, en el terreny de la literatura *dins* de la literatura—en alguns passatges cal reconèixer que és una mica reiterativa, però tot i així no perd mai el seu interès. A més, el llibre inclou, en una mena de preàmbul a cada capítol, un seguit de consideracions de Harry Quebert sobre l'acte d'escriure i les servituds de publicar regularment, així com sobre l'èxit i la fama dels escriptors en el món actual, les quals introdueixen el lector en una interessant reflexió sobre aquests aspectes de la creació literària.